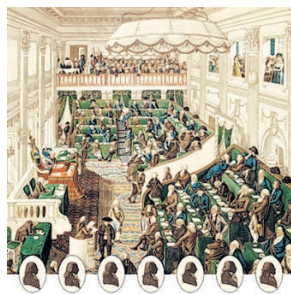

Geen zouteloze kopie van het buitenland

Joris Oddens
**PIONIERS
IN SCHADUWBEELD**
*Het eerste parlement
van Nederland 1796-1798*

Joris Oddens
Pioniers in schaduwbeeld.
*Het eerste parlement van
Nederland 1796-1798*
Uitgeverij Vantilt, €27,50.

★★★★☆

Volgens het standaardwerk over de Nederlandse parlementaire geschiedenis (*Het Nederlandse parlement*, 2010) vormde 'de restauratie' van 1814, vastgelegd in de Grondwet, een definitieve breuk met het verleden. Voor het eerst is dan in ons land sprake van een gekozen volksvertegenwoordiging. En de leden van dit orgaan (de Staten-Generaal) vertegenwoordigden ook niet langer, zoals in het verleden altijd gebeurde, bijzondere belangen van individuen of groepen, maar het algemeen nationaal belang.

In het onlangs verschenen boek *Pioniers in schaduwbeeld. Het eerste parlement van Nederland 1796-1798* toont historicus Joris Oddens overtuigend de onjuistheid van deze stelling aan. Niet alleen bezat Nederland al in 1796 een vrij gekozen volksvertegenwoordiging, de leden van deze volksvergadering werden ook geacht zonder last of ruggespraak de gemeenschappelijke belangen van de hele Republiek te dienen (artikel 76 van het reglement van het eerste Bataafse parlement).

Na een tumultueus verlopen voorbereiding, die werd gekenmerkt door talloze inhoudelijke en logistieke problemen, kwamen 126 afgevaardigden van de Nationale Vergadering van de Bataafse Republiek op 1 maart 1796 voor het eerst bijeen in de zuidvleugel van het Binnenhof in Den Haag. Contemporaine tekeningen en gravures laten zien dat de publieke tribune bij die gelegenheid uitpuilde.

Dit parlement zou in de twee jaar daarna radicale beslissingen nemen: scheiding van kerk en staat, onafhankelijke rechtstaat, kieswetten. Maar boven alles werd gewerkt aan een echte grondwet. Dat ging niet gemakkelijk. Twee (milde) staatsgrepen,

Franse pogingen tot interventie en zware onderlinge conflicten kenmerkten de voortgang. De eerste versie van de nieuwe grondwet werd zelfs in een referendum verworpen, waarna het parlement in een geheel nieuwe bezetting bijeen kwam.

Maar in 1798 kreeg de Bataafse Republiek dan toch haar grondwet: de Staatsregeling van 1798. Hoewel niet snel daarna de Fransen middels het aanstellen van een raadspensionaris, en later een koning, hun directe invloed op de dagelijkse politieke gang van zaken hebben vergroot, heeft deze staatsregeling tot aan 1814 gefunctioneerd. En een aantal van de door de Bataafse Republieken bevoch-

Het parlement van 1796-1798 nam radicale beslissingen

ten principes was intussen zelfs zo ingeburgerd geraakt, dat ze een plek kregen in de nieuwe grondwet.

Joris Oddens beschrijft dit fascinerende proces tot in het kleinste detail. Hoe men in een nationaal en internationaal uiterst gecompliceerde situatie in Nederland heeft geprobeerd een nieuwe bestuursvorm te creëren, één die recht zou doen aan nieuwe ideeën over burgerschap en vrijheid. Die ideeën werden gevoed door de revolutionaire ontwikkelingen in Frankrijk en Amerika. Hij put daarvoor niet alleen uit talloze openbare bronnen, maar hij bestudeerde ook privé materiaal van direct betrokkenen, waaronder de dagboeken en

brieven van Jan Bernd Bicker, die namens het district Amsterdam zitting had in het parlement.

Vrijwel tegelijkertijd met *Pioniers in schaduwbeeld* verscheen *Door gelijkheid gegrepen* van Mart Rutjes. Ook dit boek heeft de politieke geschiedenis van Nederland in de Bataafse tijd tot onderwerp. Maar waar Joris Oddens zich concentreert op de politieke resultaten, behandelt Mart Rutjes de ideologie waaruit deze wetten en regelingen voortkwamen. Welke opvattingen lagen ten grondslag aan al die revolutionaire besluiten? Wat waren nu precies de idealen van de Bataafse leiders? En hoe verhield zich dat tot wat in Frankrijk en Amerika was bedacht?

Net als Joris Oddens constateert Mart Rutjes dat het bestaande beeld nodig aan herziening toe is. Het Bataafse revolutionaire gedachtegoed blijkt veel meer te zijn dan een zouteloze kopie van wat in Frankrijk of Amerika was bedacht. In de Bataafse Republiek ontwikkelde zich, ondanks de duidelijke aanwezigheid van Franse invloeden – zowel letterlijk als figuurlijk – een volstrekt eigen revolutionair elan. De eerste grondwet, die na een moeizaam proces in twee fases in 1798 tot stand kwam, bevatte dan ook allerlei specifiek op de Nederlandse cultuur en situatie toegesneden elementen en week op belangrijke onderdelen af van wat in Frankrijk was ontwikkeld.

Pioniers in schaduwbeeld en *Door gelijkheid gegrepen* vullen elkaar naadloos aan. Samen geven zij een mooi beeld van een korte periode waarin Nederland voorgoed veranderde en waarin de grondslagen werden gelegd voor de latere parlementaire democratie.

JOOST VERMEULEN

Mart Rutjes
**DOOR
GELIJKHEID
GEGREPEN**
Democratie, burgerschap en staat in Nederland 1795-1801

Mart Rutjes
Door gelijkheid gegrepen.
*Democratie, burgerschap en
staat in Nederland 1795-1801*
Uitgeverij Vantilt, €22,50.

★★★★☆